

Magdalena PRUNEANU

Magdalena PRUNEANU

LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Punctuație. Ortografie.

EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2023

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Ștefan GĂITĂNARU

Prof. univ. dr. Constantin ȚIBRIAN

Copyright © 2023 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PRUNEANU, MAGDALENA

Limba română actuală : fonetică, lexic, morfologie, sintaxă, punctuație, ortografie / Magdalena Pruneanu. - Craiova : Universitaria, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1935-7

811.135.1

© 2023 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Lucrarea de față a fost realizată din dorința de a oferi studenților un instrument util pentru sistematizarea și consolidarea unor cunoștințe necesare exprimării corecte în limba română.

Sunt vizate principalele compartimente ale limbii (fonetica, lexicul, morfologia, semnele de punctuație și de ortografie), fiecare capitol având două părți: noțiuni teoretice și exerciții.

Astfel, în primul rând sunt fixate principalele reguli ortografice, ortoepice, morfologice și de punctuație, prevăzute de DOOM 3 și nu numai, pentru ca apoi acestea să fie consolidate, atât prin intermediul exercițiilor multiple și variate, cât și prin intermediul grilelor.

Chiar dacă lucrarea se adresează, în primă instanță, studenților din cadrul programului Pedagogia învățământului primar și preșcolar, aceasta poate fi utilizată cu succes și în cadrul orelor de limba și literatura română din liceu. Nu în ultimul rând, orice vorbitor de limba română, preocupat de modul în care se exprimă, este invitat să facă apel la această carte, în care are posibilitatea să descopere aspecte esențiale care privesc exprimarea corectă, scrisă sau orală.

Autoarea

Capitolul I

FONETICĂ

Ca disciplină lingvistică, *fonetica* înseamnă studiul sunetelor proprii vorbirii într-o anumită limbă, descrierea și clasificarea lor. În aria ei de interes intră și descrierea și clasificarea combinațiilor de sunete specifice limbii respective. Altfel spus, fonetica studiază aspectele fiziologice ale producerii sunetelor, de la articulare până la percepția sunetului, dar și modul în care acestea funcționează în limbă.

Fonologia este o subramură a foneticii care studiază latura funcțională a sunetelor (de aici denumirea ei de fonetică funcțională) și stabilește sistemul (inventarul) de foneme al unei limbi și caracterul variantelor acestora.

Diferența dintre fonetică și fonologie constă în faptul că prima disciplină studiază sunetele din perspectivă fizică sau fiziologică, în timp ce a doua le studiază ca realitate lingvistică. O altă diferență semnificativă între cele două constă în unitățile lor fonice minime. Pentru fonetică unitatea este *sunetul*, pentru fonologie este *fonemul*.

Obiectul de studiu al fonologiei constă în inventarierea unităților fonologice și întocmirea sistemului fonologic al limbii române. Sistemul fonologic al limbii române înseamnă totalitatea unităților fonologice (reducția variantelor), stabilite printr-o operație de segmentare și relațiile dintre ele.

Distingerea tuturor unităților fonologice a fost o operațiune complicată și a cunoscut mai multe etape. În fapt, de-a lungul timpului au fost întocmite mai multe sisteme fonologice pentru limba română. Sistemul acceptat în prezent cuprinde 7 vocale, 4 semivocale și 22 de consoane.

Unitățile fonologice sunt de două feluri: unități segmentale (fonemele) și unități suprasegmentale.

Unitățile segmentale (fonemele) sunt unitățile care contractează relații doar în cadrul silabei (homosintagmatice) și au fost grupate în subcategoriile vocale, semivocale și consoane.

Deci, gruparea fonemelor sistemului fonologic al limbii române formează:

- sistemul vocalic – format din 7 unități *a, ă, â(î), e, i, o, u*;
- sistemul semivocalic – format din 4 unități *e, o, i* (notat și *j*) și *u* (notat și *w*);
- sistemul consonantic – format din 22 de unități *b, k, k', ă, d, f, g', ă, g, h, ă, l, m, n, p, r, s, ă, t, ă, v, z*;

Unitățile suprasegmentale sunt unitățile care pot contracta relații de dependență între silabe (heterosintagmatice) și sunt de două feluri: intensive (accentul) și extensive (intonația).

Tipurile de combinații ale unităților sistemului fonologic (fonemele) formează structura fonologică. Cea mai mică structură fonologică este silaba.

Structura silabei cuprinde, în mod obligatoriu, un segment vocalic și un segment consonantic, care însă poate lipsi. Atunci când există în structura silabei, segmentul consonantic poate sta înaintea sau în urma segmentului vocalic.

Pe baza corespondenței fonem – literă, sunetele vorbirii au fost transpuse în scris cu ajutorul literelor (grafemelor). Totalitatea literelor limbii române formează literele alfabetului limbii române.

În fapt, literele alfabetului limbii române reprezintă fonemele inventariate de sistemului fonologic.

Silaba este sunetul (vocala) sau grupul de sunete care cuprinde în mod obligatoriu o vocală și care se pronunță printr-un efort expirator (printr-o singură deschidere a gurii).

După numărul de silabele, cuvintele sunt monosilabice, bisilabice sau plurisilabice, adică sunt formate dintr-o singură silabă, două, respectiv mai multe silabe.

- cuvinte monosilabice: *om, rac, sar, clar*;

- cuvinte bisilabice: *a-er, a-pă, ca-să, cla-să*;

- cuvinte plurisilabice: *pro-fe-sor, mar-gi-ne; gra-ma-ti-că; cu-ră-țe-ni-e*;

O silabă poate fi alcătuită din cel puțin un sunet (o vocală) sau din maximum 6 sunete succesive. Atunci când silaba are numărul maximal de sunete, 5 dintre ele sunt consoane, dintre care 3 se află înainte sau după vocală. Sunetele care formează o silabă pot fi în același cuvânt sau în cuvinte diferite.

Deci, silaba poate fi alcătuită din:

- un sunet: *a-er, a-pă, a-vi-on, e-li-cop-ter*;

- două până la șase sunete alăturate într-un cuvânt: *ma-să, car-te, e-chi-dis-tant, splen-did, vârst-nic, con-strâns*;

- două până la șase sunete care formează un cuvânt: *ca, măr, parc, șfert, strâmt*;

- două cuvinte întregi: *să-mi* (iau), *nu-i* (dau)

- un cuvânt întreg și începutul altui cuvânt: *mi-a-duce*;

- sfârșitul unui cuvânt și un cuvânt întreg: *ce-rân-du-mi*;

- sfârșitul unui cuvânt și începutul altui cuvânt: *floa-re-al-bas-tră*;

În limba română, accentul este mobil, adică poate să cadă pe orice silabă dintr-un cuvânt.

Accentul reprezintă rostirea mai energică a unei silabe, față de rostirea mai puțin energică a silabelor învecinate. El poate deosebi înțelesul cuvintelor

și este semnalizat printr-un apostrof (‘) adăugat deasupra vocalei silabei pronunțate mai intens.

Accentul poate să apară într-un cuvânt, formă gramaticală (corp fonetic lexico-gramatical) sau într-o propoziție (corp fonetic sintactic). Mai jos exemplificarea celor două situații:

- *móbilă* (substantiv) vs. *mobíľă* (adjectiv) vs. *mobilắ* (formă verbală la timpul perfect);

El și ea sunt prieteni. (și conjuncție neaccentuată) vs. *El a întârziat, dar și ea a ajuns mai târziu.* (și adverb de întărire accentuat)

Din exemplele anterioare se observă că accentul este liber, adică poate să cadă pe oricare dintre silabele cuvintelor.

- accent pe ultima silabă: *cân-ta*, *co-vor*, *șco-lă-resc*;

- accent pe penultima silabă: *cân-tă*, *co-voa-re*, *șco-lă-reas-că*;

- accent pe antepenultima silabă: *cân-te-ce*, *re-pu-bli-că*, *ro-man-ti-că*;

- înainte de antepenultima silabă: *ve-ve-ri-țe*, *ve-ve-ri-țe-le*; *doc-to-ri-ță*, *doc-to-ri-țe-le*;

Un alt aspect, care se observă în exemplele de mai sus, este că libertatea accentului permite diferențierea cuvintelor, a formelor gramaticale, chiar dacă acestea au un număr identic de silabe și de sunete-tip.

- *veselă* (adjectiv) vs. *veselă* (substantiv);

- *cântă* (verb formă de prezent) vs. *cântă* (verb formă de perfect);

De regulă, cuvintele au o singură silabă accentuată, dar există și situații particulare în care cuvintele prezintă două accente sau niciunul. Două accente, unul principal și unul secundar pot fi întâlnite în cuvintele polisilabice compuse, precum *radiodifúziune* (accentul principal cade pe *u*, iar cel secundar pe *ra*-). Cuvintele fără accent sunt monosilabice, precum formele pronumelor personale (*îl*, *o*, *îi*, *le*), care se și numesc forme neaccentuate.

Limita dintre silabe este stabilită pe baza unor reguli de despărțire a cuvintelor în silabe.

Despărțirea cuvintelor în silabe sau *silabația* înseamnă împărțirea corpurilor fonetice ale cuvintelor în silabele lor constitutive. Chiar dacă operațiunea de despărțire în silabe este în anumite cazuri complexă, de cele mai multe ori este intuitivă și o folosim în vorbire fără dificultate, atunci când vrem să accentuăm ceva printr-o vorbire răspicată (*A fost in-cre-di-bil!*).

Regulile de despărțire în silabe a cuvintelor se referă cu deosebire la cele scrise și prezintă și o utilitate practică în despărțirea cuvintelor la capăt de rând.

Reguli de despărțire a cuvintelor în silabe:

1. Regula hiatului: două vocale succesive se despart în silabe diferite. Regula derivă din definiția silabei: *o silabă poate avea o singură vocală*.

2. Regula diftongului și a triftongului: când o vocală este urmată de un diftong sau triftong, despărțirea se face înaintea diftongului sau a triftongului

3. Regula consoanei intervocalice: când o consoană se află între două vocale, despărțirea se face înaintea consoanei. Regula se aplică și atunci când consoana este încadrată de un diftong sau triftong.

4. Regulile grupurilor de consoane intervocalice:

- grupul de două consoane între vocale se împarte astfel: prima consoană formează silabă cu vocala dinainte, iar consoana a doua cu vocala care o urmează (excepție grupurile următoare);

- grupul de două consoane între vocale în care a doua este l sau r, iar prima b, c, d, f, g, h, p, t, v se desparte prin trecerea ambelor consoane la silaba următoare;

- grupul de trei consoane situate între vocale se împarte în silabe diferite între prima și a doua consoană (excepție grupurile de mai jos);

- dacă grupul de trei consoane aflat între vocale este format din *lpt, mpt, ncș, nct, ncț, ndv, rct, rtf, stm* atunci împărțirea în silabe diferite se face între a doua și a treia consoană;

- grupurile de patru sau cinci consoane între vocale se împarte, de regulă, între prima și a doua consoană sau, mai rar, între a doua și a treia consoană (în general în cazul unor termeni tehnici);

La aceste reguli generale trebuie ținut cont de următoarele:

- când între două vocale apare ch(e), ch(i), gh(e), gh(i) consoanele respective reprezintă un singur sunet, deci se aplică regula corespunzătoare (o consoană între două vocale);

- în unele nume străine există grupuri de litere care notează o singură consoană: pp, tz, ck, th, tt etc.;

- în unele cuvinte străine sau în cuvinte compuse despărțirea se face după structura morfologică a cuvintelor; (Pană Dindelegan, 2022: 382)

EXERCIIII

1. Alegeți varianta corectă:

1. heterogen / eterogen	a descentraliza / a dezcentraliza
2. a îmbâxi / a îmbâcsi	a descheia / a dezcheia
3. carismă / carizvă	disgrație / dizgrație
4. ruxac / rucșac	a izgoni / a isgoni
5. a smulge / a zmulge	a desaproba / a dezaproba
6. a trăsni / a trăsni	a deszăpezi / a dessăpezi
7. a desinfecta / a dezinfecta	triumf / triumf
8. a dezumaniza / a desumaniza	transacție / tranzacție

9. a mica / a mixa	a îndrăzni / a îndrăсни
10. ambulanță / anbulanță	islaz / izlaz
11. sinbol / simbol	casnic / caznic
12. a descifra / a dezcifra	compact / concompact
13. josnic / joznic	pleonasm / pleonazm
14. răzplată / răsplată	aghiasmă / agheasmă
15. a azvârli / a asvârli	sinfonie / simfonie
16. anfibrah / amfibrah	fantasmă / fantazmă
17. bezmetic / besmetic	smeură / zmeură
18. a umfla / a unfla	mireasmă / mireazmă
19. besnă / beznă	plasmă / plazmă
20. obraznic / obrasnic	sinpatie / simpatie

2. Subliniați silaba accentuată din cuvintele următoare:

1. adică	anost .....
2. antic	cabanos .....
3. doctoriță	furie .....
4. ianuarie	picnic .....
5. reporter	simbol .....
6. stafie	splendid .....
7. blestem	miros .....
8. academie	radar .....
9. ciment	despot .....
10. gingaș	intim .....
11. tombolă	trufaș .....
12. unic	vapori .....
13. vatman	zero .....
14. onix	leșin .....
15. seif	butelie .....
16. aripă	prematur .....
17. protector	bolnav .....
18. caracter	sever .....
19. stabil	avarie .....
20. călugăriță	instituție .....

3. Alcătuiți propoziții cu următoarele cuvinte, menționând valoarea morfologică a acestora:

- zori .....
- zori .....

3. umbrele .....
4. **umbrele** .....
5. **ochi** .....
6. ochi .....
7. imobil .....
8. imobil .....
9. **haină** .....
10. haină .....
11. **barem** .....
12. barem .....
13. mozaic .....
14. mozaic .....
15. torturi .....
16. torturi .....
17. **acele** .....
18. acele .....
19. mobilă .....
20. mobilă .....

4. Alcătuiți propoziții cu următoarele ortograme:

1. săi .....
2. să-i .....
3. sar .....
4. s-ar .....
5. nai .....
6. n-ai .....
7. cai .....
8. c-ai .....
9. laș .....
10. l-aș .....
11. mai .....
12. m-ai .....
13. neam .....
14. ne-am .....
15. nea .....
16. ne-a .....
17. cam .....
18. c-am .....
19. iar .....
20. i-ar .....

5. Alcătuiți propoziții cu următoarele ortograme:

1. nul .....
2. nu-l .....
3. cel .....
4. ce-l .....
5. ceai .....
6. ce-ai .....
7. deal .....
8. de-al .....
9. vii .....
10. vi-i .....
11. cor .....
12. c-or .....
13. miau .....
14. mi-au .....
15. moi .....
16. m-oi .....
17. var .....
18. v-ar .....
19. cei .....
20. ce-i .....

6. Alcătuiți propoziții cu următoarele ortograme:

1. vor .....
2. v-or .....
3. ție .....
4. ți-e .....
5. zile .....
6. zi-le .....
7. totuna .....
8. tot una .....
9. numai .....
10. nu mai .....
11. dune .....
12. du-ne .....
13. tei .....
14. te-i .....
15. ași .....
16. a-și .....

17. bai .....
18. b-ai .....
19. cale .....
20. c-ale .....

7. Alcătuiți propoziții cu următoarele ortograme:

1. mor .....
2. m-or .....
3. miau .....
4. mi-au .....
5. mii .....
6. mi-i .....
7. ai .....
8. a-i .....
9. cea .....
10. ce-a .....
11. care .....
12. c-are .....
13. des .....
14. de-s .....
15. al .....
16. a-l .....
17. noi .....
18. n-oi .....
19. va .....
20. v-a .....